

INTERNET KOMMUNIKATSIYASINING TA’LIM TIZIMIDA TUTGAN O’RNI

Sayfiyeva Fotima Suyar qizi

Samarqand davlat chet tillar instituti talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada internet kommunikatsiyasining ta’lim tizimida tutgan o’rni va bajarib borayotgan vazifalari haqida ma’lumotlar yoritib berilgan.*

Kalit so’zlar: *Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT), “Ta’lim” milliy loyihasi, ijtimoiy sohalarga integratsiyasi, an’anaviy texnik vositalar.*

Jamiyatimiz miqyosida ta’lim jarayoni ijtimoiy sohalardan biri sifatida doimiy ravishda rivojlanib bormoqda. Ayniqsa, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) ta’lim sohasida o’zining muhim ahamiyatini ko’rsatmoqda. Bugungi kunda O’zbekiston Respublikasida “Ta’lim” milliy loyihasini amalga oshirish doirasida axborot texnologiyalari ta’lim jarayoniga keng joriy etilmoqda. Zamonaviy texnik vositalarning ta’lim jarayoniga integratsiyasi o’quvchilarning aqliy faoliyatini faollashtirish, o’qituvchilarning pedagogik ijodini rivojlantirish, masofaviy ta’lim imkoniyatlarini kengaytirish va uzluksiz ta’lim tizimini rivojlantirish orqali o’quv jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlarda ta’limni kompyuterlashtirish o’qitishning dolzarb omillaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. So’nggi yillarda axborot texnologiyalarining ta’lim jarayonida qo’llanilishi yetakchi universitet va institutlarning ilmiy va pedagogik salohiyatidan samarali foydalanishga, masofaviy ta’lim kurslarini yaratishda yuqori malakali o’qituvchilarni jalb qilishga va talabalar auditoriyasini kengaytirishga imkon beradi. O’zbekiston Respublikasi “Ta’lim to’g’risida”gi Qonunining 46-moddasida pedagog xodimlarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan hamda o’qitish va tarbiyaning ilg’or va innovatsion shakllari va usullaridan foydalanish majburiyati belgilangan.

Shunga qaramay, ko’plab o’qituvchilar kompyuter va boshqa texnologik vositalardan foydalanishda ehtiyotkorlik bilan yondashadi. Ta’limning kompyuterlashtirilishi jarayoni bir qator murakkabliklarga duch keladi, chunki bu nafaqat texnik, balki pedagogik va metodologik jihatdan chuqur tushunishni talab qiladi. Bir tomondan, axborot texnologiyalari o’quv jarayonining samaradorligini oshirishda muhim vosita bo’lsa, boshqa tomondan, kompyuter yordamida materialni o’zlashtirishning tezligi va o’qitishni individuallashtirish masalalari muhim muammo sifatida qolmoqda. Hozirgi davrda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining inson hayotidagi ahamiyati sezilarli darajada oshgan. Zamonaviy jamiyat global miqyosda axborotlashtirish jarayoniga kirib, har bir fuqaroning axborot manbalaridan samarali foydalanishini, axborot texnologiyalarining ilmiy, ishlab chiqarish va ijtimoiy sohalarga integratsiyasini, shuningdek, axborot xizmatlarining yuqori sifatli tashkil etilishini ta’minlamoqda. Ushbu jarayonlar nafaqat ilmiy-texnikaviy rivojlanishni tezlashtirish, inson faoliyatini intellektual darajada boyitish, balki jamiyatda yangi sifatli axborot muhitini yaratish va uning barqaror rivojlanishini ta’minlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, bu jarayon insonning ijodiy va intellektual salohiyatini rivojlantirish imkonini beradi.

Axborotlashtirishning muhim yo‘nalishlaridan biri ta’limni axborotlashtirish bo‘lib, u ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash, saqlash, tarqatish va ulardan samarali foydalanish jarayonlarini birlashtiruvchi texnologik va dasturiy vositalar tizimidir. Maqsad bu yangi axborot texnologiyalari, xususan kompyuter va telekommunikatsiya vositalari yordamida global miqyosda intellektual faoliyatni faollashtirishdir.

Axborot texnologiyalarining ta’limdagi asosiy ahamiyati shundaki, ular o‘qituvchi va talaba uchun deyarli cheksiz imkoniyatlarga ega bo‘lgan interfaol, multisensorli ta’lim muhitini yaratadi. An’anaviy texnik vositalardan farqli o‘laroq, axborot texnologiyalari nafaqat o‘quvchilarga katta hajmdagi bilimlarni etkazish, balki ularning intellektual va ijodiy salohiyatini rivojlantirish, mustaqil bilim egallash va turli ma’lumot manbalari bilan ishlash ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy davrda xo‘jalikning texnik jihatdan qayta jihozlanishi va turli sohalarda qo‘llaniladigan texnika va texnologiyalarning tezkor yangilanishi sezilarli darajada ortdi. Ishlab chiqarish jarayonida ilm-fan va texnika sohasidagi eng so‘nggi yutuqlardan bevosita foydalanishga asoslangan innovatsion vositalar va texnologiyalarning yuzaga kelishi bugungi kunning xususiyati hisoblanadi. Shu kontekstda ta’lim jarayonini rivojlantirishning muhim vazifasi sifatini oshirish, o‘quvchilarni o‘qishga rag‘batlantirish va mavjud pedagogik kamchiliklarni bartaraf etishdir. Bizning fikrimizcha, bu vazifalarni amalga oshirish an’anaviy o‘quv vositalarini ilm-fan va texnikaning eng yangi yutuqlari bilan uyg‘unlashtirish orqali samarali bo‘ladi. Ta’limni modernizatsiya qilish jarayonida o‘quvchilarning mustaqil va ijodiy fikrlashini rivojlantirish, ularning shaxsiy yo‘nalishini mustahkamlash, shuningdek, ta’limdagi faollik komponentini kuchaytirish zaruriyati tobora ko‘proq e’tibor qozonmoqda. Ta’lim jarayonining samaradorligini oshirishda yangi pedagogik texnologiyalar, xususan axborot texnologiyalaridan foydalanish muhim rol o‘ynaydi.

Kompyuter o‘qituvchining faoliyati uchun samarali vosita sifatida turli funktsiyalarni bajaradi. Jumladan, u faktlarni tizimli ro‘yxatga olish, katta hajmdagi ma’lumotlarni saqlash va uzatish, shuningdek, ma’lumotlarni guruhlash va statistik tahlil qilish imkoniyatini beradi. Bu o‘qituvchiga o‘quv jarayonini boshqarishni optimallashtirish, uning samaradorligi va ob’ektivligini oshirish, shuningdek, vaqtni samarali tejash imkonini yaratadi. Kompyuter yordamida quyidagi yo‘nalishlarda faoliyat samaradorligi oshadi: axborot resurslarini olish, ta’lim parametrlarini diagnostika qilish va tizimlashtirish, o‘quv materiallari bilan ishlash (qidirish, tahlil qilish, tanlash, loyihalash va yaratish), jamoaviy ishlarni tashkil etish, shuningdek, masofaviy ta’limni amalga oshirish. Shuningdek, shaxsiy kompyuter o‘qituvchiga o‘quv materiallarini yaratishda va tahlil qilishda samarali yordam beradi. Bu jarayon nafaqat axborot va ma’lumotnomalardan foydalanish orqali yangi o‘quv materiallarini ishlab chiqishni soddalashtiradi, balki matn, grafik va vizual materiallarni loyihalash, mavjud ishlanmalarni tahlil qilish va ularning samaradorligini prognozlash imkonini ham beradi. Shu bilan birga, kompyuter yordamida o‘quv materiallarini avtomatik tanlash va samaradorligini baholash o‘qituvchi faoliyatini sezilarli darajada axborot bilan ta’minlaydi.

Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘qituvchining axborot texnologiyalari yordamida pedagogik faoliyatni samarali modernizatsiya qila olishi uning malaka darajasi va kasbiy tayyorgarligiga yuqori talablar qo‘yadi. Axborot texnologiyalarini ta’lim jarayoniga joriy etish

bir qator afzalliklarni taqdim etsa-da, ular bilan bog‘liq muammolar va salbiy jihatlar ham mavjud. Axborot hajmi masalasi bu kompyuter orqali taqdim etiladigan ma’lumotlar talabning idrok etish qobiliyatidan ancha katta bo‘lishi mumkin. Bu o‘quvchilarning ma’lumotni to‘liq va samarali o‘zlashtirishiga to‘sqinlik qilishi, shuningdek, o‘qituvchining an’anaviy metodik tizim asosida darslarni davom ettirishini murakkablashtiradi. Sababi shundaki, an’anaviy o‘qitishning asosiy vazifasi talabalarning yangi materialni o‘rganishga tayyor darajada bo‘lishini ta’minlashdir, aks holda bir vaqtning o‘zida barcha o‘quvchilar bilan samarali ishlash qiyinlashadi.

Individuallashtirish masalasi esa shundan iboratki, har bir talaba o‘z individual idrok qobiliyatiga muvofiq materialni turli darajada o‘zlashtiradi. Bu o‘qituvchidan har bir o‘quvchiga moslashgan pedagogik yondashuvni talab qiladi, chunki barcha o‘quvchilar bir xil bilim darajasida bo‘lmasligi pedagogik jarayonning murakkabligini oshiradi. Shuningdek, inson tafakkuri va kompyuter algoritmlari o‘rtasidagi farq ham muhim ahamiyatga ega. Kompyuter ma’lumotni ikkilik tizim asosida qayta ishlash bilan cheklansa, inson tafakkuri ko‘p qirrali va boy idrokga ega bo‘lib, o‘quvchilarda tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirishni talab qiladi. Shu sababli, kompyuterdan foydalanish jarayonida unga qattiq algoritmik fikrlashni singdirmaslik, balki insoniy tafakkurga asoslangan pedagogik yondashuvni qo‘llash muhimdir. Shuni alohida qayt etish lozimki, kompyuter o‘quv jarayonida o‘qituvchi funksiyalarini turli darajada bajarish imkoniyatiga ega. Ularni mutlaq inkor etish yoki o‘qituvchining barcha vazifalarini kompyuterga to‘liq yuklashdan ko‘ra, kompyuterni o‘qituvchining faoliyatini qo‘llab-quvvatlovchi vosita sifatida ko‘rish eng konstruktiv yondashuv hisoblanadi. Asosiy pedagogik va tarbiyaviy vazifalarni kompyuter to‘liq bajarolmaydi, chunki u inson muloqoti va tafakkurining murakkabligini taqlid qila olmaydi. Shu sababli, axborot texnologiyalari o‘qituvchining kasbiy faoliyatini samarali qo‘llab-quvvatlovchi vosita sifatida qo‘llanishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

8. McQuail, D. Mass Communication Theory. – London: Sage Publications, 2010.
9. Rogers, E. M. Diffusion of Innovations. – New York: Free Press, 2003.
10. Jenkins, H. Convergence Culture: Where Old and New Media Collide. – New York: NYU Press, 2006.
11. Van Dijk, J. The Network Society. – London: Sage Publications, 2012.
12. Shirky, C. Here Comes Everybody. – New York: Penguin Press, 2008.
13. Castells, M. Communication Power. – Oxford: Oxford University Press, 2009.
14. Lessig, L. Code and Other Laws of Cyberspace. – New York: Basic Books, 1999.